

ZAŁĄCZNIK II

dr Arkadiusz Wagner
Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii UMK
ul. Bojarskiego 1, 87-100 Toruń

Toruń, 30. 08. 2017

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Arkadiusz Wagner

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/ artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania:

a) 31 maja 2001 r., tytuł magistra historii sztuki uzyskany na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; tytuł pracy magisterskiej: *Figuralna snycerka oltarzowa Krzysztofa Perwangerera w diecezji warmińskiej*, promotor: dr hab. Tadeusz J. Żuchowski, (opublikowana w formie artykułu w „Biuletynie Historii Sztuki”, Nr 2, 2003); praca otrzymała wyróżnienie w Konkursie o Nagrodę Naukową im. Wojciecha Kętrzyńskiego, zorganizowanym przez Towarzystwo Naukowe i OBN w Olsztynie 9. 02. 2004 r.

b) 30 maja 2006 r., stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii – historii sztuki nadany uchwałą Rady Wydziału Historycznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; tytuł dysertacji doktorskiej: *Warsztat rzeźbiarski Chrystiana Bernarda Schmidta na Warmii*, promotor: prof. dr hab. Tadeusz J. Żuchowski, (opublikowana w formie książki pod w/w tytułem w 2007 r.); dysertacja nagrodzona w kategorii prac niepublikowanych 17. 11. 2006 r. w LI Konkursie im. ks. prof. dr. Szczęsnego Dettloffa organizowanego przez Stowarzyszenie Historyków Sztuki w Warszawie, ponadto nagroda główna w IV Konkursie im. dr Katarzyny Cieślak rozstrzygniętym 27. 11. 2009 r. w Gdańsku.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/ artystycznych:

- od 24. lutego 2006 r. praca na stanowisku adiunkta w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu;
- dodatkowo:
- od lutego 2010 r. do grudnia 2011 r. praca na stanowisku dyrektora Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego:

Superekslibris polski od średniowiecza do połowy XVII wieku

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy):

Arkadiusz Wagner, *Superekslibris polski. Studium o kulturze bibliofilskiej i sztuce od średniowiecza do połowy XVII wieku*, 2016, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, s. 600, tabl. XXII, il. 257; recenzent wydawniczy: dr hab. Edward Różycki, prof. UŚ

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Koncepcja napisania przeze mnie monografii polskiego superekslibrisu jako dziedziny kultury bibliofilskiej oraz sztuki wpływała z dwóch źródeł. Pierwszym z nich były zamiłowania bibliofilskie odziedziczone po bracie stryjecznym i wyrażające się kolekcjonowaniem znaków własnościowych książki – ekslibrisów i superekslibrisów. Już w czasie studiów magisterskich oddziaływały one na kierunek zainteresowań badawczych, czego przejawem było m.in. zorganizowanie wystaw ekslibrisów z rodzinnych zbiorów (m.in. Muzeum Śremskie – 1997, Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu – 2003), jak i praca seminaryjna pt. *Poznańskie oprawy późnogotyckie ze zbiorów PTPN-u* (napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Alicji Karłowskiej-Kamzowej).

Drugim – i zasadniczym – źródłem tego przedsięwzięcia był brak w polskiej literaturze naukowej obszerniejszego studium o superekslibrisie od jego początków w średniowieczu aż po katastrofę potopu szwedzkiego w latach 50. XVII w. To zaś w

poważnym stopniu zubażało obraz nie tylko staropolskiej kultury bibliofilskiej, ale i rzemiosła artystycznego, w tym zwłaszcza introligatorstwa. Wieloaspektowość tego zagadnienia sprawiła, że od kilkunastu lat – jako pracownik Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a wcześniej student i doktorant Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – prowadziłem badania nad oprawami książkowymi oraz superekslibrisami i ekslibrisami, co zaowocowało ponad setką artykułów, katalogów i książek, jak również zorganizowaniem paru wystaw oraz zainicjowaniem pierwszej w Polsce elektronicznej bazy opraw książkowych.

Monografii habilitacyjnej, przygotowanej m.in. na fundamencie w/w prac, nadałem charakter interdyscyplinarny, łączący wejrzenie bibliologiczne (z akcentem położonym na historię bibliotek i tegumentologię) z historyczno-artystycznym (obejmującym głównie dzieje sztuk zdobniczych). Pozwoliło to na kompleksowe zgłębienie zjawisk i procesów, jakim podlegała kultura książki.

Punktem wyjścia dla podjętych badań była analiza literatury przedmiotu dostępnej w polskich i zagranicznych bibliotekach. Od kilku lat coraz częściej sięgałem też po zasoby elektronicznych baz opraw oraz rozmaitych innych bibliotek cyfrowych. Jednakże kluczowe znaczenie miały kwerendy w rodzimych bibliotekach i księgozbiorach prywatnych, w tym zwłaszcza prace katalogowe, jakie już od końca lat 90. zeszłego wieku prowadziłem w Bibliotece Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a w ostatnich latach zwłaszcza w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku i w Bibliotece Jagiellońskiej. W ich ramach przeanalizowałem ponad 400 superekslibrisów polskich od XV do połowy XVII w., często w więcej niż jednym egzemplarzu, nie licząc obiektów późniejszych i zagranicznych. Niebagatelną rolę odegrały kwerendy w rodzimych – zwłaszcza krakowskich – muzeach, przechowujących nie tylko cenne przykłady opraw z superekslibrisami, ale też introligatorskie narzędzia, z superekslibrisowymi tłokami i klockami na czele. Sporą liczbę opraw oznaczonych herbami, a w mniejszym stopniu informacje źródłowe na temat polskiego bibliofilstwa, przyniosły też kwerendy w archiwach państwowych i kościelnych. Interesujący materiał badawczy uzyskałem w placówkach francuskich, litewskich, niemieckich, rosyjskich, szwedzkich, ukraińskich i włoskich, dzięki którym zapoznałem się głównie z kilkuset oprawami z superekslibrisami polskimi i europejskimi. Efektem kwerend stały się notatki na podstawie oryginałów dzieł i literatury oraz zbiór ilustracji (w tym fotografii i przerysów ołówkowych). Do tego dodać należy kilkaset opraw z superekslibrisami, lub same superekslibrisy, znane mi wyłącznie z literatury.

Zebrawszy tym sposobem materiał poglądowy – rozumiany głównie jako oprawy i znajdujące się na nich superekslibrisy – poddałem go analizie, wyzyskując historyczno-artystyczne i tegumentologiczne instrumentarium badawcze. Fundamentalna w tym zakresie okazała się specjalistyczna wiedza o przemianach formalno-stylowych w sztukach plastycznych i rzemiośle artystycznym. Z jej pomocą możliwe było zrekonstruowanie drogi rozwojowej polskiego i europejskiego superekslibrisu na tle rzemiosła introligatorskiego oraz innych dziedzin sztuk plastycznych. Ponadto pozwoliła ona na podjęcie analizy porównawczej opraw książkowych i kompozycji superekslibrisowych, a w konsekwencji wydzielenie poszczególnych kategorii księgoznaków. W tej sferze przydatne okazało się też zapoznanie z problematyką heraldyki i sfragistyki jako nauk pomocniczych historii. Ogromną rolę w odtwarzaniu dziejów rodzimego superekslibrisu w kontekście kultury bibliofilskiej odegrał zasób wiadomości na temat polskich księgozbiorów świeckich i kościelnych mieszczący się w tradycyjnej domenie bibliologii. W przypadku zagadnień technicznych i materiałowych pomocne były również wyniki badań konserwatorskich czy szerzej – perspektywa naukowa konserwatorów papieru i skóry.

Pod względem chronologiczno-topograficznym praca objęła przede wszystkim historyczne ziemie Królestwa Polskiego w jego zmieniających się granicach od schyłku XII w. do 1655 r.: Małopolskę, Wielkopolskę, Mazowsze i Ruś Czerwoną oraz Prusy Królewskie i Warmię. Poglębiające się w ciągu XVI i XVII w. więzi polityczne i kulturowe między Koroną a Wielkim Księstwem Litewskim przesądziły o włączeniu do analizy także księgozbiorów litewskich. Z podobnych przyczyn poświęcono uwagę polskiemu lennu – Prusom Książęcym mimo wyraźnych odmienności między rodzimą a pruską tradycją książkowych znaków własnościowych. Zrezygnowano natomiast z analizy superekslibrisu w księstwach pomorskich oraz w księstwach śląskich, które były nie tylko poza granicami Polski, ale już u schyłku średniowiecza reprezentowały niemiecką kulturę bibliofilską. Obszary te, wespół z krajami zachodnioeuropejskimi, uwzględniono jedynie w charakterystyce tła historycznego polskiego superekslibrisu (warto w tym miejscu nadmienić, że także w literaturze obcej – włącznie z dorobkiem nauki niemieckiej, francuskiej, czy anglosaskiej – nie podjęto dotąd głębszej analizy nie tylko dziejów superekslibrisu w wymiarze międzynarodowym, ale i w wymiarze poszczególnych krajów). Jako superekslibrisy polskie rozumiane są w książce głównie znaki własnościowe wykonywane w Królestwie Polskim (Koronie), a później w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, dla szeroko rozumianych Polaków (w tym polonizujących się elit litewskich) oraz przebywających tu

cudzoziemców. Uwagę poświęcono także superekslibrisom polskich bibliofilów poza granicami kraju, gdzie przebywali przelotnie lub długookresowo.

Mając na uwadze rozległość zagadnienia, w pierwszej kolejności scharakteryzowałem stan badań nad rodzimym superekslibrisem, co obejmuje zarówno literaturę polską jak i zagraniczną. Następnie dokonałem analizy znaczenia pojęcia „superekslibris”, oraz jego różnorodnych kategorii formalnych, materiałowych i technicznych. Z obserwacji literatury wynika bowiem, że stwarzają one badaczom wciąż duże kłopoty nazewnicze i interpretacyjne. W części III. książki („Tło europejskie”) zarysowałem zjawiska, jakie dokonywały się w Europie od średniowiecza do baroku w zakresie książkowych znaków własnościowych. Uwagę poświęciłem tu ewolucji formy superekslibrisu szczególnie w tych krajach, których kultura bibliofilska oraz sztuka oddziaływała najsilniej na Polskę (Niemcy, Italia, Francja). Osobny podrozdział poświęciłem tym dziełom intrologatorstwa europejskiego, jakie wykonano dla polskich bibliofilów i oznaczono superekslibrisami według formuł typowych dla lokalnej tradycji.

Wprowadzeniem do głównych części książki jest część IV., w której prześledziłem początki oznaczania własności ksiąg w Polsce. Wiążą się one przede wszystkim z gotyckimi „protoekslibrisami”, czyli herbami iluminowanymi na kartach rękopisów, a później inkunabułów. Oczywiście dominujące znaczenie miały w tej sferze wpisy własnościowe. Od XV wieku datuje się jednak w Krakowie – jako stolicy Polski – rozkwit praktyki oznaczania ksiąg na ich oprawach. Odtąd nieprzerwanie do końca analizowanego okresu Kraków był centrum produkcji opraw z herbowymi znakami bibliofilów.

Najobszerniejszą część książki – zatytułowaną „Stulecie rozkwitu (XVI wiek)” – odniosłem do okresu, w którym zwyczaj oznaczania ksiąg na oprawach osiągnął w Polsce swe apogeum pod względem ilościowym i jakościowym. Z tego powodu wydzieliłem dwa główne rozdziały: 1. „Krąg posiadaczy” oraz 2. „Formy superekslibrisów i ich ewolucja”. W pierwszym z nich scharakteryzowałem poszczególne grupy użytkowników ksiąg, oznaczających je superekslibrisami: królów i ich rodziny, dygnitarzy kościelnych, możnowładztwo świeckie, szlachtę, mieszczaństwo oraz kler świecki i zakonny. Bujny rozkwit form szesnastowiecznych superekslibrisów zobrazowałem w rozdziale drugim, podzielonym na podrozdziały dotyczące takich zagadnień jak: wczesne układy kompozycyjne, późnogotyckie i wczesnorenesansowe formy tarcz herbowych, renesansowe tarcze italianizujące, początki motywu antykizującego wieńca, klasycznie renesansowe superekslibrisy, formy ewolucyjne motywu wieńca, tarcz i kartuszy herbowych, renesansowe znaki wzorowane na pieczęciach, samodzielne wizerunki kompletnych herbów,

charakterystyczne tarcze i kartusze z herbami ostatnich Jagiellonów (oraz kolejnych królów na tronie polskim), superekslibrisy plakietowe, napisowe, haftowane oraz wykonywane w metalu. Sporo miejsca poświęciłem niezwykle ważnemu zjawisku rozpowszechnienia się w XVI wieku „superekslibrisów introligatorskich” (czyli wykonywanych z uniwersalnych tłoków ukazujących herb, którym pieczętowały się liczne rodziny). Wobec skomplikowania problemu, w ostatnim podrozdziale opisałem inne sposoby oznaczania ksiąg na ich zewnętrznej części.

Podobną konstrukcję ma kolejna – szósta – część książki, zatytułowana „Półwiecze stagnacji (Pierwsza połowa XVII wieku)”. Podobnie jak wyżej, w pierwszej kolejności uwagę poświęciłem środowisku posiadaczy superekslibrisów, w tym królom i ich rodzinom, klerowi świeckiemu i zakonnemu, magnaterii i szlachcie oraz mieszczaństwu. W rozdziale dotyczącym formy superekslibrisów i ich ewolucji wyodrębniłem następujące zagadnienia: trwanie tradycji herbów w renesansowym wieńcu, dwa piękne i odosobnione superekslibrisy króla Zygmunta III Wazy, znaki o dekoracji złożonej z motywów i ornamentów rollwerkowych i „schweifwerkowych”, następnie wczesnobarokowe kompozycje w owalu oraz superekslibrisy plakietowe. Osobną uwagę poświęciłem zjawisku dominacji tzw. „superekslibrisów introligatorskich”, w obrębie którego osobno przeanalizowałem tarcze i kartusze herbowe, samoistne godła oraz otoki ornamentalne i inskrypcyjne. Uwagi nie mogły umknąć też superekslibrisy napisowe, złotnicze i haftowane, jak również specyficzne formy znaków własnościowych na oprawach.

Naturalną konsekwencją interdyscyplinarności książki jest objęcie analizą w części VII. relacji między superekslibrisami a różnymi dziedzinami sztuki. Najpierw skupiłem uwagę na dziełach sfragistyki (których forma już w średniowieczu była często naśladowana w znakach własności ksiąg), dalej na grafice jako źródle wzorów dla kompozycji superekslibrisowych, następnie na „dualizmie funkcjonalnym” matryc drzeworytniczych (które często wykorzystywano do odbijania na papierze grafik książkowych oraz superekslibrisów na skórze opraw), a w końcu analogiom między znakami własnościowymi książek a innymi dziedzinami sztuk plastycznych.

Część VIII. poświęciłem zagadnieniom technicznym i organizacyjnym w produkcji opraw oraz superekslibrisów. Najpierw (rozdział 1) odniosłem się do kwestii wykonywania w metalu i drewnie matryc, z których potem odbijano superekslibrisy; następnie (rozdz. 2) scharakteryzowałem metody, według których introligatorzy odbijali superekslibrisy na oprawach; w końcu zaś (rozdz. 3) przyjrzałem się rodzajom zleceń od klientów, w tym także różnym praktykom związanym z superekslibrisami, jak np. ich wtórne wykorzystywanie

przez niespokrewnionych bibliofilów, zacieranie śladów po superekslibrisach na oprawach książek będących własnością kolejnych osób, czy też używanie tłoków superekslibrisowych do innych celów.

Za niezwykle ważny element książki uważam bogaty zasób ilustracji barwnych (257, w tym szereg w wersji a, b, c itd.) oraz tablic (22), ukazujących reprezentatywne przykłady superekslibrisów, znajdujących się w zbiorach polskich i zagranicznych. Znaczny procent tych dzieł nie było dotąd nigdzie reprodukowanych.

W rezultacie, książka mojego autorstwa stanowi pierwszą w polskiej literaturze bibliologicznej i historyczno-artystycznej interdyscyplinarną monografię problemu superekslibrisu na ziemiach Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego od średniowiecza po potop szwedzki. W ten sposób, w założeniu jej autora, wychodzi ona naprzeciw rosnącemu zapotrzebowaniu badaczy oraz miłośników dawnej książki na kompleksową analizę jednego z kluczowych problemów staropolskiej kultury książki.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych (artystycznych):

Moje zainteresowania badawcze skupione są na kilku obszarach, z których najrozleglejszy, a zarazem najdłużej i najintensywniej penetrowany, wiąże się z problematyką dawnej kultury i sztuki książki. Wśród nich największe znaczenie mają zagadnienia znaków własnościowych książki, introligatorstwa, dawnych bibliotek i prywatnych księgozbiorów, jak również grafiki książkowej. Równolegle, od prawie dwudziestu lat zajmuję się problematyką rzeźby drewnianej, a szerzej – drewna w sztuce i kulturze.

a) Superekslibrisy, ekslibrisy oraz inne formy oznaczeń własności książek od średniowiecza do XXI w.

Problematyka ta, ściśle związana z tematem książki habilitacyjnej, stanowi od początku mojej działalności naukowej główny przedmiot badań oraz zainteresowań kolekcjonerskich. Do najważniejszych osiągnięć w tym zakresie zaliczam – wyłączając monografię habilitacyjną – książki dotyczące m.in. superekslibrisów i ekslibrisów w Bibliotece Polskiej w Paryżu (zob. załącznik III, poz. II.1.2. na s. 6), oraz znaków książkowych prymasa Macieja Drzewickiego (zał. III, poz. II.1.5. na s. 6). Nie mniej ważne miejsce w moim dorobku zajmują teksty kilkudziesięciu artykułów publikowanych w Polsce, Niemczech i Francji, stanowiących przyczynek do dziejów superekslibrisu w naszym kraju (zał. III, poz. I.1.9, 15, 17 na s. 4-5, i

inne), lub dotyczących „księgoznaków” z poszczególnych bibliotek (np. Biblioteka UAM, Biblioteka Polska w Paryżu; zał. III, poz. I.1.8, 12 na s. 4-5, III.1.46, i inne). Niektóre teksty poświęcone są znakom własnościowym słynnych, choć wciąż mało znanych, bibliofilów staropolskich, jak bp Erazm Ciołek, bp Jan Lubrański, bp Andrzej Krzycki, prymas Maciej Drzewicki, bp Stanisław Pawłowski, czy Andrzej Opaliński. Przeważnie mieszczą się one w obrębie większych studiów na temat opraw książkowych wymienionych postaci (zał. III, poz. I.1.1, 4, 9, 15, na s. 3-5, i inne). Dużym zainteresowaniem darzę też problematykę ekslibrisu polskiego od okresu nowożytnego po współczesność, co wyraża się studiami o jego historii, pozycji ekslibrisu na tle innych znaków własnościowych książki, jak również monografiami wybranych twórców ekslibrisu. Zawarte są one m.in. w artykułach, wstępach do katalogów wystaw oraz w tekach oryginalnych grafik (zał. III, poz. III.1, 2, 6, 8, na s. 9-10, i inne). Od wielu lat podejmuję się też opracowania katalogów ekslibrisów z rodzinnych zbiorów, towarzyszących wystawom tych dzieł (zał. III, poz. III.1, 2, 4 na s. 2-3, i inne).

Z powyższą problematyką ściśle związana jest grupa publikacji poświęconych oprawom książkowym:

b) Introligatorstwo polskie i europejskie od średniowiecza do XX w.

Wobec poważnych zaległości polskiej tegumentologii (oprawoznawstwa) na tle europejskim, od czasu studiów magisterskich prowadzę badania nad dorobkiem polskiego i europejskiego introligatorstwa. Szczególną uwagę skupiam przy tym na przemianach stylowych w tej dziedzinie rzemiosła artystycznego, powiązaniach polskich opraw z introligatorstwem europejskim, jak również na dziełach znajdujących się w polskich kolekcjach. Efektem tego są książki poświęcone m.in. oprawom w zbiorach Biblioteki Polskiej w Paryżu, oraz Stacji Naukowej PAN w Rzymie, jak również oprawom w spuściźnie bibliofilskiej prymasa Drzewickiego (zał. III., poz. II.1.2, 3, 4, 5 na s. 6). Ekspozowane miejsce zajmują dwa tomy studiów pokonferencyjnych pod moją redakcją (drugi z nich znajduje się obecnie w druku), w całości poświęconych oprawom książkowym. Stanowią one efekt pierwszych w środkowej Europie konferencji oprawoznawczych, zorganizowanych z mojej inicjatywy w Toruniu w 2014 i 2016 r. (zał. III, poz. II.3.2 na s. 9). Wśród licznych artykułów poświęconych oprawom średniowiecznym i nowożytnym, wyróżnić chciałbym teksty w polskich i zagranicznych periodykach, dotyczące cymeliów średniowiecznego introligatorstwa europejskiego (zał. III, poz. I.1.11 na s. 4; III.49 na s. 13), nowożytnych opraw krakowskich, poznańskich, pruskich, śląskich, oraz niemieckich i włoskich (zał. III, poz. I.1.16, 23 na s. 5, II.2.7 na s. 7, i inne), a także oprawom z księgozbiorów wybitnych postaci rodzimego bibliofilstwa jak król Zygmunt

August, bp Ciołek, bp Lubrański, bp Krzycki, prymas Drzewicki, marszałek Andrzej Opaliński (zał. III, poz. I.1.9, 15, 21 na s. 4-5, i inne). Nie mniejsze znaczenie mają przyczynkarskie studia na temat dorobku wybranych indywidualności polskiego i europejskiego introligatorstwa XVI-XX w., jak Stanisław z Białej, Mistrz Główek Anielskich (Maciej z Przasnysza), Jerzy Moeller i Mistrz Dawid, Wincenty Kisiel, czy też paryski Introligator Wotona i rzymski rzemieślnik Marcantonio Guillery (zał. III, poz. II.2.14 na s. 8, III, 58 na s. 14). Osobną uwagę poświęcam ikonografii opraw średniowiecznych i nowożytnych, w tym m.in. słynnym „radełkom jagiellońskim” oraz motywom chrystologicznym i łowieckim (zał. III, poz. I.1.7 na s. 4, II.2.13, i inne). Od paru lat, w związku z badaniami stypendialnymi w Italii, publikuję też teksty na temat powiązań polskiego introligatorstwa z dziełami włoskimi (zał. III, poz. II.2.14, 15, 16 na s. 8), oraz charakterystycznych zjawisk w nowożytnym zdobnictwie introligatorskim (zał. III, poz. I.1.22 na s. 5). Zainteresowanie europejskim dyskursem oprawoznawczym wyrażam m.in. recenzjami książek zagranicznych badaczy (zał. III, poz. I.1.5, 6. 10 na s. 4). Osobne miejsce w moim dorobku zajmuje redakcja (od kwietnia 2010 do grudnia 2011) pierwszej w Polsce elektronicznej bazy opraw książkowych, którą zainicjowałem jako dyrektor Biblioteki PTPN w Poznaniu.

c) Historia bibliotek i księgozbiorów prywatnych w Polsce i Europie od średniowiecza do XX w.

Naturalną konsekwencją zainteresowań oprawami są też publikacje poświęcone wybranym bibliotekom oraz księgozbiorom prywatnym – zarówno na ziemiach polskich jak i w Europie. W pierwszej kolejności dział ten reprezentują książkowe monografie zbiorów: Accademia Polacca di Roma (Stacja Naukowa PAN w Rzymie;zał. III, poz. II.1.3, 4 na s. 6) i Biblioteki Polskiej w Paryżu (zał. III, poz. II.1..2 na s. 6). Nie mniejszym zainteresowaniem darzę prywatne księgozbiory historyczne, głównie polskie, wśród których monografie książkowe oraz teksty artykułów poświęciłem m.in. prymasowi Drzewickiemu i bp. Ciołkowi, ale też Herminie von Hohenzollern i elektorowi Augustowi Saskiemu (zał. III, poz. II.1.5 na s. 6, III.6 na s. 3, i inne). Zaakcentować pragnąłbym też redakcję tomu studiów poświęconych księgozbiorowi wielkopolskiego magnata, Andrzeja Opalińskiego (zał. III, poz. II.3.1 na s. 9); książka ta towarzyszyła wystawie jego spuścizny bibliofilskiej, zorganizowanej przeze mnie w 2011 r. w Bibliotece PTPN. W związku z odkryciem w Paryżu unikatowych opraw ze słynnej Biblioteki Łańcuchowej w Złotoryi, opublikowałem parę tekstów dotyczących zawiłych losów tej *librarii* i jej wyposażenia (zał. III, poz. II.2.12 na s. 8, i inne). Wyjątkowe

miejsce w moim dorobku zajmują teksty dotyczące średniowiecznych i nowożytnych mebli bibliotecznych, co wiąże się głównie z odkrytą przeze mnie w 2013 r. w Reszlu gotycką szafą z biblioteki tamtejszego kościoła (zał. III, poz. I.1.13 na s. 4, III.62, 63 na s. 14).

d) Drukarstwo, grafika książkowa i kartografia od średniowiecza do XX w.

W bezpośrednim związku z badaniami nad intrologatorstwem i znakami własnościowymi książek znajdują się moje publikacje na temat drukarstwa, grafiki książkowej (oraz w mniejszym stopniu tzw. grafiki luźnej), jak i kartografią od średniowiecza po czasy współczesne. Do najważniejszych osiągnięć w tym zakresie zaliczam książkową monografię starych druków o sztuce w Bibliotece Stacji Naukowej PAN w Rzymie (Accademia Polacca di Roma), wydaną w dwóch wersjach językowych (polskiej i włoskiej) w 2016 r. (zał. III, poz. II.1.3, 4 na s. 6). Szeroko omawiam w niej zagadnienia m.in. europejskiej typografii, grafiki książkowej, wszelkich ozdobników typograficznych, czy też papiernictwa, obierając za przedmiot analiz zbiór cymeliów XVI-XVIII w. z tej placówki. Kwestie typografii i grafiki książkowej poruszam też w książkowej monografii prymasa Drzewickiego jako bibliofila (zał. III, poz. II.1.5). Problematyką grafiki książkowej zajmowałem się jednak znacznie wcześniej, m.in. przy okazji różnorodnych odkryć (np. gotyckich metalorytów w Bibliotece Seminaryjnej w Pelplinie), czego dowodem są teksty artykułów od 2004 r. (zał. III, poz. II.1.3 na s. 2, III.13 na s. 10, i inne). Na wzmiankowanie zasługuje też pierwszy w polskiej literaturze obszerny artykuł o niemieckiej grafice książkowej XV i XVI stulecia, opublikowany w katalogu wystawy dzieł Albrechta Dürera w Bydgoszczy (zał. III, poz. II.2.4 na s. 7). Przy okazji wystaw i okolicznościowych wykładów podejmowałem się też zagadnienia nowożytnej kartografii europejskiej (zał. III, poz. III.5, 7 na s. 9-10).

e) Katalogi manuskryptów, druków, opraw oraz ekslibrisów

Ważne miejsce w mojej działalności publikacyjnej zajmują katalogi zbiorów bibliotecznych oraz kolekcjonerskich. Wśród nich do najważniejszych zaliczam maszynopis katalogu ekslibrisów i superekslibrisów Biblioteki Polskiej w Paryżu, który stał się podstawą do artykułów i monografii tych zbiorów (zał. III, poz. II.1.2 na s. 6). Wymienić pragnąłbym też katalog 116 starych druków o sztuce w Bibliotece Stacji Naukowej PAN w Rzymie, włączony do monografii tych dzieł (zał. III, poz. II.1.3, 4 na s. 6), oraz noty katalogowe dotyczące opraw w katalogu manuskryptów średniowiecznych z Biblioteki UMK w Toruniu (zał. III, poz. II.1.6 na s. 6). U początków mojej działalności w tym zakresie sytuują się katalogi ekslibrisów XVII-XXI w., towarzyszące wystawom zbiorów rodzinnych. Na wspomnienie

zasługuje też kilka maszynopisów sporządzonych w 2007-2008 r. na potrzeby Prokuratury Okręgowej w Krakowie, zawierających zidentyfikowane i skatalogowane przeze mnie stare druki, grafiki i mapy XVI-XX w., odzyskane po kradzieży z Biblioteki Seminaryjnej w Sandomierzu.

f) Metodologia bibliologiczna w zakresie intrologatorstwa i ekslibrisu

Aktywne badania oraz działalność publikacyjna skłoniły mnie dwukrotnie do napisania artykułów poświęconych metodologii badań nad oprawami książkowymi oraz ekslibrisami i innymi znakami własnościowymi książki. Teksty te zamieściłem w dwóch tomach pokonferencyjnych (zał. III, poz. II.2.1, 9 na s. 6-7). W kategorii tej mieści się też, zredagowana z prof. Januszem Tondelem, obszerna nota poświęcona „oprawoznawstwu” w nowej edycji EWOK’u.

g) Biografie i biogramy współczesnych postaci polskiej książki

Na marginesie moich zainteresowań bibliologicznych sytuują się sylwetki współczesnych postaci polskiej książki. Kilku z nich, w tym wybitnej osobowości Tomasza Kłossowskiego, poświęciłem osobne artykuły, jak również biogramy w *Słowniku Pracowników Książki Polskiej* (zał. III, poz. III.11, 17-19 na s. 10-11).

g) Inne zagadnienia badawcze

Równolegle do badań nad w/w problematyką, od około dwudziestu lat zajmuję się zagadnieniami dawnej – zwłaszcza barokowej – rzeźby drewnianej. Wpisuje się to w szersze zainteresowania dotyczące znaczenia drewna w kulturze i sztuce na przestrzeni dziejów (wiedzę w tym zakresie niejednokrotnie miałem okazję wykorzystać w badaniach nad oprawami książkowymi). Przejawem tego jest około dwudziestu artykułów i jedna monografia opublikowana w 2007 r. (zał. III, poz. II.1.1 na s. 6, II.2.6, 8 na s. 7, i inne).

Wyniki badań bibliologicznych i historyczno-artystycznych nad szeroko rozumianą problematyką książki i sztuki nie tylko publikuję, ale też prezentuję na polskich i zagranicznych sesjach naukowych, konferencjach oraz wykładach publicznych. Ich wykaz zawarty jest w załączniku IV.

PODPIS

